

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvæsenet.

Av byraachef Hartvig Nissen.

Fængselsstyrelsen blev oprettet fra 1. juli 1875, idet der fra denne dag av blev bevilget gager til en ekspeditionschef for strafanstalt- og fængselsvæsenet og for en sekretær under denne. Fra 1. Juli 1878 forandredes sekretærposten til et byraachefsembede. Efterat Staten i 1904 hadde overtat forvaltningen av alle de mange lokale fængsler (kredsfængslerne og hjælpefængslerne) og i 1907 ogsaa forvaltningen av tvangsarbeidshusene, vokste Styrelsens arbeidsmængde i saadan grad, at det efterhaanden blev nødvendig at øke den underordnede arbeidshjælp mere og mere. Fra 1. Juli 1917 blev der bevilget gage ogsaa til et nyt byraachefsembede. Styrelsen blev fra den dag av delt i to kontorer. Under 1ste kontor hører saker vedkommende kredsfængslerne og hjælpefængslerne, fangetransportvæsenet, fængselselskaperne m. v., under 2det kontor saker vedkommende landsfængslerne, tvangsarbeidshusene og kriminalasylet. Sekretær af 1ste klasse Kyhn Gløersen blev utnævnt til byraachef i Justitsdepartementet og overtok Fængselsstyrelsens 2det kontor.

Lønsregulativ. I dette tidsskrift aargang 1915, s. 191 ff. er gjort rede for det lønsregulativ for fængselsvæsenets tjenestemænd, som blev vedtat av Stortinget i 1914. Ved den almindelige revision av Statens lønninger, som blev behandlet av Stortinget ifjor, blev der 17. juli 1917 vedtat nyt lønsregulativ for forskjellige tjenestemænd ved fængsler og tvangsarbeidshus, gjældende fra 1. s. md.

Tjenestemændene blev delt i 15 klasser (tidligere 17). I 1ste klasse staar direktørerne ved landsfængslerne, Kristiania kredsfængsel og Opstad tvangsarbeidshus med kr. 7000, stigende til kr. 7500 efter 5 aar og til kr. 8000 efter 10 Aar. 2den klasse omfatter bare presten ved Bods-

fængslet med kr. 5300, 3die klasse presterne ved de øvrige landsfængsler og læreren ved Opstad tvangsarbeidshus (teolog) med kr. 5000. I 4de klasse staar inspektørerne ved Bodsfængslet, Akershus landsfængsel, Trondhjems landsfængsel og Opstad tvangsarbeidshus med kr. 3600, stigende i 9 aar til kr. 4500, i klasse 5 forvalterne og verksmesterne ved de samme landsfængsler og ved Opstad tvangsarbeidshus, gaardsbestyreren paa Opstad, bestyreren av Fællesutsalget i Kristiania og vaktmesteren ved Kristiania kreds-fængsels hovedavdeling med kr. 3200—kr. 4100. I 6te klasse kommer saa førstelæreren ved Bodsfængslet og vaktmesteren ved Kristiania kreds-fængsels anneks og ved Bergens kreds-fængsel med kr. 3000—kr. 3900. Av de øvrige vaktmestere ved kreds-fængslerne og de større hjælp-fængsler staar 20 i klasse 7 med kr. 2700—kr. 3600, 20 i klasse 8 med kr. 2500—kr. 3400 og 4 i klasse 14 med kr. 1600—kr. 2200. Opsynsbetjentene ved landsfængslerne og ved Opstad tvangsarbeidshus samt betjentene ved kreds-fængslerne i Kristiania, Bergen og Trondhjem staar i klasse 11 med kr. 2200—kr. 2800, mens betjentene ved de øvrige kreds-fængsler og ved de større hjælp-fængsler staar i klasse 12 med kr. 2000—kr. 2600. Men de sidste har desuten enten værelse i fængslet med lys og brænde (værdsat til kr. 200) eller kr. 200 i erstatning herfor. Av de kvindelige funktionærer ved Landsfængslet og Arbeidshuset for Kvinder staar inspektricen i klasse 8 med kr. 2500—kr. 3400, forvaltersken, verksmesterinden og kasserersken i klasse 10 med kr. 2200—kr. 3100, overopsynskvinden i klasse 11 med kr. 2200—kr. 2800, lærerinden og kontorbetjenten i klasse 12 med kr. 2000—kr. 2600, og opsynskvinderne i klasse 13 med kr. 1700—kr. 2300.

De fleste mandlige tjenestemænd fra inspektører og nedover faar kr. 140 aarlig i uniformsgodtgjørelse. Ved landsfængslerne og tvangsarbeidshusene har inspektører og de fleste øvrige underordnede tjenestemænd i sygdomstilfælde fri lægebehandling av anstaltens læge og fri medicin, dog bare for sin egen person, men ikke for sine familier.

Adskillige tjenestemænd har bolig med lys og brænde mot et bestemt fradrag i lønnen. Dette fradrag utgjør bl. a. for direktørerne kr. 1200, for presten ved Bodsfængslet og læreren ved Opstad tvangsarbeidshus kr. 800, for vaktmesteren ved Kristiania kreds-fængsels hovedavdeling kr. 500 og for de øvrige vaktmestere ved kreds- og hjælp-fængslerne

kr. 400, undtagen for vaktmesterne i klasse 14, for hvem det er sat til kr. 300.

Dyrtidstillæg er tilstaaet Statens tjenestemænd ogsaa for 1917—1918. Det utgjør kr. 240 i grundbidrag med følgende forsørgelsestillæg: for den første kr. 160, for den anden kr. 120, og for hver av de følgende som forsørges, kr. 100. Grundbidraget maa dog ikke overstige 40 procent av lønnen og det samlede dyrtidstillæg ikke 60 procent av lønnen. Pensionister har faat som grundbidrag 100 procent av pensionens beløb, dog ikke over kr. 240, med samme forsørgelsestillæg som tjenestemænd. Det samlede dyrtidstillæg maa ikke overstige 100 procent av pensionen.

Pensionslov. Alle Statens tjenestemænd, som hadde en indtægt av kr. 2000 og derover, har været pligtige til ved indtrædelse i ægteskap at sikre sin hustru en viss enkepension i den Norske Enkekasse. Og enkelte Etaters tjenestemænd har hat pligt til at sikre sig selv pension i Pensionskassen for Statens Tjenestemænd. Men en almindelig pensionsordning, omfattende alle Statens tjenestemænd, har Norge hittil ikke hat. Saken har staaet paa dagsordenen i lange tider. Men den blev først løst ved lov av 20. april 1917 om Pensionsordning for Statens Tjenestemænd, som traadte i kraft 1. juli s. å. Efter loven tilkommer tjenestemanden selv egenpension (enten alderdomspension eller invalidpension), hans hustru enkepension og hans barn under 18 aar barnepension. Loven betyr en væsentlig forbedring av statstjenestemændenes kaar, baade fordi egenpensionerne og enkepensionerne blir bedre end før, og fordi ogsaa barn efter tjenestemænd nu faar pension indtil den nævnte alder, noget som er ganske nyt. Og hertil kommer at ingen nu længere behøver at faa sin pension bevilget av Stortinget.

Jeg kan ikke her gaa nærmere ind paa loven. Jeg skal bare nævne at en tjenestemand tilkommer alderdomspension ikke alene, naar han fratræder ved den for hans stilling bestemte aldersgrænse, men ogsaa hvis han — lidligst 10 aar før opnaadd aldersgrænse — frivillig fratræder uten ret til invalidpension, saafremt summen av hans tjenestetid og alder utgjør mindst 80 aar. Hvis tjenestemanden ved fratrædelsen har en tjenestetid av 30 Aar eller mere, tilkommer der ham fuld alderdomspension. Denne

skal utgjøre en bestemt procent av pensionsgrundlaget (lønnen). For pensionsgrundlag paa kr. 3000 og derunder er procenten 66, for højere lønninger avtar procenten jevnt indtil den er 50 % for kr. 7000. Høieste pension er kr. 3500. Er tjenestetiden ved fratrædelsen under 30 aar, tilstaaes der en avkortet alderdomspension efter visse nærmere regler. Enkepensionen utgjør 30 % av pensionsgrundlaget for manden ved hans død, eller ved pensioneringens begyndelse, hvis han dør som pensionist, dog ikke under kr. 200 og ikke over kr. 1500. Barnepensionerne utgjør for barn, hvis mor lever, følgende procent av enkepensionen: for 1 barn 25 %, for 2 barn 45 % og derefter yderligere 15 % for hvert barn indtil et maksimum av 100 % av enkepensionen. Er ogsaa moren død, blir barnepensionerne dobbelt saa store. — Tjenestemændenes indskudd beregnes i forhold til indskudsgrundlaget efter en procentsats som bestemmes av Kongen med Stortingets samtykke, men dog ikke maa overstige 10 %.

Aldersgrænser har med nogen faa undtagelser tidligere ikke været fastsat for Statens tjenestemænd utenfor militæretaten. Ved lov om aldersgrænse for offentlige tjenestemænd av 14. mai 1917 er dette nu forandret fra 1. juli 1917. Som aldersgrænse er fastsat 70 aar for mænd og 65 aar for kvinder i alle stillinger, for hvilke der ikke er fastsat en lavere aldersgrænse. For følgende stillinger i fængselsvæsenet er fastsat en lavere aldersgrænse:

- a) 65 aar for inspektører, vaktmestre, betjenter (dog ikke kontorbetjenter) og arbeidsformænd ved fængsler og tvangsarbeidshus, overpleier og pleiere ved Kriminalasylet,
- b) 60 aar for inspektorer og opsynskvinder ved fængsler og tvangsarbeidshus.

Pligt til at fratrede ved de nævnte aldersgrænser paa hviler efter de bestemmelser som er truffet i forbindelse med den fra 1. juli 1917 iverksatte lønsregulering, ogsaa de tidligere ansatte tjenestemænd. For dem som ved lovens ikrafttræden hadde naadd aldersgrænsen eller vilde naa den inden 3 aar, er opstillet visse overgangsregler.

Sykeforsikring. Ved lov av 15. juni 1917 blev gjort forskjellige forandringer i den gjældende lov om sykeforsikring av 6. august 1915. Indtægtsgrænsen for dem som

er undtatt fra forsikringspligt, blev for tjenestemænd sat op til kr. 3000 og helt ophævet for lønsarbeidere (mot tidligere kr. 1600 paa landet og kr. 1800 i by).

Ferier. Efter Justisdepartementets forslag gav Stortinget i 1917 den fornødne bevilgning til forlængelse av de underordnede tjenestemænds ferier. Som følge heraf kan fængselsbetjenter og lignende funktionærer nu tilstaaes tjenestefrihed i indtil 3 uker i hvert kalenderaar. Tjenestemænd, som før hadde 3 ukers ferie (inspektører, verksmestre, lokalfængslernes vaktmestre m. fl.), kan nu faa indtil 4 uker. Den tid, hvori vedkommende tjenestemand deltar i militære øvelser, gaar ind i ferierne. Hvis militærtjenestens tid mindst motsvarer de sedvanlige ferier, har han saaledes ikke krav paa at tilstaaes saadanne ved siden av militærtjenesten.

Fængselsbetjentenes tjenestetid. Justisdepartementet hadde gjentagne ganger uttalt sig for ønskeligheten av at fængselsbetjentenes tjenestetid blev sat ned under forutsætning av at der samtidig blev foretat visse forandringer i den gjældende tjenesteordning. Paa grund av de merutgifter som en innskrænking av tjenestetiden vilde medføre, fandt departementet først at kunne ta saken op i budgetforelægget for 1917-18. — Indtil 1. juli 1917 var opsynsbetjentenes tjenestetid omkring 60 à 62 timer ukentlig ved landsfængslerne og ved Opstad tvangsarbeidshus (noget forskjellig ved de forskjellige anstalter) og noget længer ved Kristiania kreds fængsel. Heri er regnet med ogsaa den del av natten i hvilken de av betjentene som gjør nattjeneste, kan sove, og den tid av dagen da betjentene maa være i anstalten uten at gjøre tjeneste. Den nævnte tjenestetid var ikke jevnt fordelt paa ukedagene. Betjentene hadde lang tjenestetid med to eller undertiden endog tre sammenhengende fridager som erstatning for nattjeneste og søndags-tjeneste. Departementet ansaa det ønskelig at tjenestetiden ved disse anstalter blev sat ned til ca. 54 timer ukentlig, fordelt paa 6 av ukens dager. Natvakternes tjenestetid, hvorav bare den halve tid er vaaken vaktjeneste, maatte dog sættes høiere. Utgifterne ved den omhandlede forkortelse av dagtjenesten blev beregnet til ca. kr. 20.000. For kreds fængslerne og hjelpe fængslerne utenfor Kristiania fandt man ikke nu at kunne foreslaa nogen almindelig

nedsættelse av betjentenes daglige eller ukentlige tjenestetid. Ved en række av disse fængsler var der i de sidste aar gennemført lettelser i tjenesten, saaledes ved antagelse av særskilte natvakter. Og man vilde, uttalte departementet, ogsaa for fremtiden ha den slags lettelser for øie. Men forholdene er saa forskjelligartet, at en almindelig regulering ikke hensigtsmæssig lar sig gennemføre.

Efterat Stortinget hadde git den fornødne bevilgning, blev det bestemt at opsynsbetjentenes dagtjeneste fra 1. juli 1917 skulde sættes ned til ca. 54 timer ukentlig. Natvakternes tjenestetid blev at beregne efter ca. 12 timer pr. nat eller ca. 72 timer pr. uke. Ved gennemførelsen herav blev følgende regler lagt til grund:

1. Dagtjenesten ordnes saaledes at den for hver betjent fordeles mest mulig jevnt paa 6 av ukens dager.

2. Utenfor særlige tilfælder tilstaaes ikke mere end én hel fridag pr. uke (søndag eller hverdag). Betjenter, som efter sin tjenestetid skal ha en halv fridag, kan faa en saadan i forbindelse med den hele fridag.

3. Nattjenesten skilles mest mulig fra dagtjenesten og utføres i den utstrækning det forsvarlig kan ske, ved dertil særskilt antagne folk. Betjenter, som har utført natvakt, bør være helt fri den følgende dag. Betjenter, som brukes til verkstedsforstandere, bør saavidt mulig ikke utføre natvaktjeneste.

Nyt landsfængsel. I dette tidsskrifts 4de aargang (1916), 3die hefte, s. 232 ff. er det meddelt at planer om opførelse av et nyt landsfængsel var under forberedelse, og at man høsten 1916 var kommet saa langt at et stort antal eiendomme var blit undersøkt. Efter vidtløftige undersøkelser fæstet departementet sig ved gaarden Alfa set i Østre Aker ved Kristiania. Eiendommen har et samlet areal av 574 dekar, derav ca. 30 dekar skog og resten dyrket mark. Den ligger nær Alnabru station, ca. 7 km. fra Stortorvet i Kristiania. Efterat kgl. proposition om kjøp av denne eiendom var fremsat vaaren 1917, gav Stortinget sit samtykke til erhvervelsen. Prisen var kr. 350.000. — Arbejdet med de nærmere planer for fængslet har senere været fortsat av den før nævnte komité.

Blad for fanger. I dette tidsskrifts 5te aargang (1917), 1ste hefte, s. 80, er meddelt planen for den nye fangeavis.

Den begyndte at utkomme i mars 1917 under den før nævnte redaktion. Den kaldes »Bladet«, gives ut hver anden uke og sendes i ca. 1300 eksemplarer til landsfængslerne, kretsfængslerne og de større hjelpefængsler og til tvangsarbeidshusene.

Rationering av matvarer. Nye kostregulativer. I slutningen av 1917 blev der git fængslerne og tvangsarbeidshusene fornøden underretning om den rationering av melvarer, erter, bønner m. v. samt sukker og kaffe som var besluttet indført for hele riket fra 1. januar 1918. Rationeringen blev gjennomført fuldt ut for de nævnte anstalter, dog saaledes at vandogbrødfanger fremdeles skulde faa 750 g. brød daglig. Samtidig blev besluttet saadanne forandringer i fængslernes kostregulativer som det indskrænkede forbruk av de rationerte varer gjorde nødvendig. Sild og poteter kom herved til at spille en langt større rolle for fangernes ernæring end tidligere. — Mens krets- og hjelpefængslernes kostregulativer fra gammel tid hadde været meget forskjellige, fastsat som de var av amtmændene for en 40—50 aar siden, blev de nu avløst av et eneste regulativ, felles for dem alle. Man fik herved gjennomført en reform som længe hadde staat paa dagsordenen.

Forsorg for løslatte. I dette tidsskrifts 5te aargang (1917), 1ste hefte, s. 82, er omtalt det arbeide som i slutningen av 1916 blev sat igang for at tilveiebringe en fuldstendig organisation av forsorgsvirkomheten i Norge. Like over nytaar blev en omfattende agitationsvirkomhet sat igang med foredrag rundt om i landet. Den 30. mars 1917 blev der holdt et stort møte i Kristiania med foredrag av minister dr. Hagerup, direktør Knut Blomquist, Bona, og pastor Carl Bielefeldt, Kjøbenhavn. Og den følgende dag blev saa stiftet de Norske Forsorgsforeningers Landsforbund. Dets formaal er ifølge lovenes § 1 at tilveiebringe samarbeide mellem de norske forsorgsorganisationer, d. e. foreninger som tar sig av personer, som har været straffet eller uunderkastet tvangsarbeide, eller som har været under strafferetslig forfølgning uten at straf er anvendt, samt av saadanne personers familier. Forbundet har navnlig til opgave: a) at virke for utbredelse af kjendskap til forsorgssaken og dens samfundsmæssige betydning, b) at vaake over enhet i de grundregler efter hvilke for-

sorgsarbeidet drives, e) at utfærdige aarsberetning med tilhørende statistikk for landets samlede forsorgsvirksomhet, d) at formidle samarbeide med institutioner og foreninger med beslegget formaal, e) at være mellemed mellom forsorgsforeningerne og statsmyndighetene, samt f) at avslutte overenskomster med forsorgsforbund i andre land. — Til landsforbundets formand blev valgt direktør Johs. Omsted, Bodsfængslet. Der blev i aarets løp dannet 13 nye foreninger, som alle er tilsluttet forbundet. I Kristiania var der fra gammel tid to foreninger, nemlig »Foreningen til forsorg og beskyttelse av de fra Kristiania strafarbeidsanstalter løslatte forbrydere« og »Kristiania fængselselskap«. Disse blev fra 1ste juli 1917 sluttet sammen til én forening, Kristiania forsorgsforening, med direktør Segelke Thrap som formand.

Fangetallet i kreds-fængslerne og hjælp-fængslerne. Det blev nævnt i forrige aarsoversigt (hefte 1 for 1917, s. 87) at fangetallet aldrig hadde været saa stort i disse fængsler som i budgetaaret 1915-16. Væksten fortsatte i 1916-17, saa antallet av fangedager da kom op i næsten 233.000. — Efter en jevn stigning i sidste halvdel av 1890-aarene (»jobbetiden«) naadde antallet av fangedager i disse fængsler sit høidepunkt i 1901 med næsten 149.000 (i 1891 ca. 80.000). Senere gik tallet nedover til 116.000 i 1907-08, men steg saa til ovennævnte tal i 1916-17. Dette er en økning av omtrent 100 % paa 9 aar. Og dog vilde stigningen ha været endnu større, hvis man ikke i de sidste aar var gaat til større omsætning av almindelig fængsel til fængsel paa vand og brød, end tilfældet var i de nærmest forutgaaende aar. Jeg gav i dette tidsskrifts 3die hefte for 1915, s. 194—205 en oversigt over hvad grundene kunde være til den sterke stigning. Det blev der nævnt (s. 201) at Justisdepartementets cirkulære av 19. april 1910 virket med til økningen. Ved dette cirkulære henstillet departementet til domstolene i saker angaaende løsgjængerlovens §§ 16—19 (om drukkenskap) som regel ikke i dommen at bestemme at idømt fængsel skal omsættes til skjærpet fængsel. Hensigten var at forebygge at personer som dømmes efter disse bestemmelser uten at sættes paa tvangsarbeide, faar den allerede paa forhaand kortvarige fængselsstraf yderligere avkortet. Dette var en meget heldig bestemmelse, men ledet selvsagt til at øke fængslernes be-

læg (der gaar 3 dagers almindelig fængsel paa 1 dags vand og brød).

Antallet af vandogbrøddager utgjorde følgende procent av det samlede antal fangedager:

	Boteavsonere	Andre straffanger	Tilsammen
1909-10.....	82,7 %	32,5 %	56,2 %
1912-13.....	66,4 —	23,8 —	48,2 —
1913-14.....	62,7 —	22,0 —	44,4 —
1914-15.....	68,6 —	21,5 —	42,7 —
1915-16.....	71,7 —	24,8 —	45,0 —
1916-17.....	76,1 —	30,8 —	48,3 —

Men ser her tydelig hvorledes bruken af vandogbrødstraffen avtok i flere aar, men saa paany er tiltat i den sidste tid. Det kan ikke være mindste tvil om at det skyldes overfylding av fængslerne, at straffene i de sidste aar er blit omsat til vand og brød i større omfang end før. For i det hele at faa straffene avsonet, har fuldbyrdelsen maattet forlate det gode spor den nu hadde fulgt i flere aar. Mangel paa fængselsplads har med andre ord ganske likefrem ledet til en daarligere straffuldbyrdelse. I haab om at fangetallene nu skulde kulminere, har man søkt at ordne sig bedst mulig uten at gaa til nye byggearbeider. — Hvis vandogbrødstraffen ikke var blit anvendt i større utstrækning i 1915-16 og 1916-17 end i 1914-15, vilde fangedagene ha været i

1915-16: 231.300 istedetfor 226.100

1916-17: 247.300 istedetfor 232.700

eller henholdsvis 5200 og 14.600 dager mere end de var.

Statistik over psykiatriske observationer.

I sin aarsberetning for 1914 offentliggjorde den Retsmedicinske Kommission Kristiania, en observationsstatistik, bygget paa de psykiatriske erklæringer, som var sendt kommissionen i tiden fra dens opprettelse 1. juli 1900 til 30. juni 1914. Undersøkelserne gjaldt erklæringer om observation av sigtede, tiltalte eller — i nogen faa tilfælder — domfældte personer, avgit av sakkyndige i henhold til

straffeprocelseslovens §§ 190 ff. De er fortsat i de følgende beretninger. I årsberetningen for 1917 er saaledes meddelt observationsstatistik saavel for aaret 1917 som for tiden 1. juli 1900 til 31. december 1917.

I de sidst nævnte 17 $\frac{1}{2}$ aar er der afgit erklæringer om 950 forskellige personer (809 mænd og 141 kvinder). Sindssykespørgsmaalet blev avgjort for 760 personer (649 mænd, 111 kvinder), ikke avgjort for 190 personer (160 mænd, 30 kvinder), idet der her for dem som er observeret flere gange i anledning af forskellige sager, er regnet efter resultatet ved sidste observation.

Av de 760 personer for hvem sindssykespørgsmaalet blev avgjort, blev 41,4 % erklært sindssyke, 58,6 % ikke sindssyke. De tilsvarende tal er for de 649 mænd 41,6 % sindssyke, 58,4 % ikke sindssyke, og for de 111 kvinder 40,5 % sindssyke, 59,5 % ikke sindssyke.

Av de 190 personer for hvem sindssykespørgsmaalet ikke blev avgjort, var 148 (122 mænd, 26 kvinder) av de sakkyndige eller av den Retsmedicinske Kommission foreslaaet lagt ind til observation i asyl efter straffeprocelseslovens § 210, mens spørgsmaalet forøvrigt blev uavgjort for 42 personer (38 mænd, 4 kvinder).

H. N.